

Storia di Milano

estàs a [Art](#) >> [Les "empreses" Visconti-Sforza](#) - chap. VI

STAMPA

Les "empreses" Visconti-Sforza

Direcció: Franca Guerreri

La història d'una família governant vista a través dels escuts personals dels seus membres

Direcció: Adriano Bernareggi

Capítol VI

Francesco Sforza (IV Duc de Milà 1452-1467)

Empreses:

Tronc d'arbre decussant de la mà divina. Lema: "Tuto el zoco el va in tape" (o "Tuto el tort el va in tache") Tres anells entrelaçats amb diamant. Grans ones verticals anomenades cel ennuvolat o ascendent.

Escombra. Lema: "merito

et tempore" Veltro guardat en una corretja per la mà divina, ganxet sota pi o rowan o medlar. Lema: "Quietum nemo impune lacesset" "Monticelli". Lema: "Mit Zeit"

Codony. Lema "Fragrantia durat"

Francesco Sforza, gràcies al seu matrimoni amb Bianca Maria, filla natural de Filippo Maria, va garantir la continuïtat del poder, fundant una nova dinastia amb sang Visconti a les venes. Francesc era d'origens humils: aquests l'havien de lamentar, i amb raó, si fins i tot el papa Pius II Piccolomini, referint-se a ell, podia dir: "En els nostres dies fins i tot els servents es converteixen en amos" o Filippo Maria, el futur sogre, podria retreure-li que fos d'aquells homes o capitans dels quals "encara no sabem que era el seu pare". Un cop casada, Bianca Maria va ser repetidament anomenada marit de. Si el lamentaven, no l'emascarava, comptant, com a home renaixentista, sobre el seu geni, sobre la seva creativitat personal i sobre certs signes irrefutables de destí ressaltats amb mans divines en algunes empreses que marquen etapes importants de la seva família o de la seva vida política.

El casament entre Francesco Sforza i Bianca Maria Visconti, que va tenir lloc a l'església de S. Sigismondo a Cremona el 24 d'octubre de 1441. Miniatura contemporània, Cremona, arxiu diocesà.

L'empresa més estimada per a ell està vinculada a la memòria de la vida del seu avantpassat Giacomo Attendolo. Representa una mà divina colpejant un tronc d'arbre amb una destal. El lema "Tuto el zoco el va en cinta" acompanya l'empresa, tota la xocolata va en flocs... Cansat de ser agricultor, Giacomo havia planejat canviar la seva vida. Per això havia demanat llum al cel: si la destal, llançada contra un arbre sagrat per a Mart, s'hi hagués quedat atrapada, hauria pres el camí de les armes, si encara s'hagués dedicat malenconiosament a la vida dels camps. La destal va quedar atrapada al maleter i així van començar les fortunes de la família.

Taula 26 - La mà decussió. A l'esquerra, clipeo de S. Maria delle Grazie, a la dreta, capitell al pati de la Rocchetta.

Una vegada més la propaganda familiar ens vol convèncer que el destí dels Sforza, successors dels Visconti, s'ha decidit molt alt i irreversiblement. Muzio Attendolo, pare de Francesco i hereu de la tradició militar de Giacomo, va obtenir el sobrenom de Sforza del seu capità Alberico da Barbiano. El 1401, el mateix any en què va néixer Francesco, va guanyar a Robert de Baviera l'escut d'armes que representava un lleó d'or amb una branca de codony entre les cames (els Sforza són originals de Cotignola); Es va convertir en gran conestable al regne de Nàpols, va assegurar nombrosos feus. Francesc apunta en gran, fins i tot a la successió del Ducat de Milà. Marquès d'Ancona i senyor d'algunes terres circumdants, duc de Calàbria com a hereu de la seva primera esposa Polissena da Montalto, s'adona de la precarietat d'aquestes possessions, eternament disputades per veïns ferotges com Sigismondo Malatesta, membres traïdors de la família (com el seu germà Alessandro, vicecre comarès d'Ancona i Senyor de Pesaro) i el Papa, sempre disposat a donar o revocar vicariats.

Al nord d'Itàlia, l'inici del seu poder s'identifica en possessió de la ciutat de Cremona. Port fluvial de gran importància estratègica, la ciutat ja havia entrat en l'òrbita visconti en l'època de Galeazzo I i el seu fill Azzone. Esgotada per la càrrega fiscal que li imposa Giangaleazzo, s'havia rebel·lat contra el seu successor Giovanni Maria i havia experimentat alguns senyorius locals amb el Ponzone, amb Ugolino Cavalcabò, i amb el capità de les seves tropes Cabrino Fondulo. El gener de 1414 el Fondulo va acollir a la ciutat amb grans honors l'emperador Segimon i el Papa Joan XXIII, dirigits en el camí a Màntua al Concili de Constança. Exterminat el Cavalcabò al castell de Maccastorna, era essencial per al Fondulo, sent l'únic senyor, la legalització del seu poder per part de les màximes autoritats. La gesta dels tres anells de diamants entrelaçats, gravats en una moneda de plata pertanyent al Fondulo, i conservats en la col·lecció de medalles de la Gherardesca de Pisa, probablement al·ludeix a la triple trobada i legalització d'aquesta dinastia amb un destí infeliç. Afeblit pels atacs de Filippo Maria, el Fondulo, per 40.000 scudi d'or, va vendre la ciutat al tercer duc de Milà, que a partir d'ara es va convertir en part del dot personal de Bianca Maria juntament amb Pontremoli, la porta d'entrada a la Toscana.

Poc fiable, i cautelós al seu torn d'aquells que havien pres el poder amb un bany de sang, Filippo Maria es va desfer de fondulo, sospitós de conspirar des del seu feu de Castelleone amb els venecians, fent-lo decapitar a la plaça pública. Per matrimoni amb Bianca Maria, francesc es va convertir en Senyor de Cremona. Testimoni d'aquesta ascensió social és l'empresa dels tres anells: assumit per Sforza és visible en una rajola de la porta del claustre de San Sigismondo a Cremona, l'església de les nocces, i en una bella llosa de la font situada a la cort ducal del castell de Milà.

Taula 27 - La font del Castello Sforzesco a Milà (a dalt). A més dels Tres Anells, hi ha una altra gesta de Francesco, el Veltro. Els altres en canvi (els "Razza", els Colombina i els Morso) són empreses tradicionals dels Visconti i donen testimoni de la continuïtat que els Sforza volien afirmar respecte a l'antiga dinastia. Al portal de la Certosa di Pavia (a sota) la continuïtat dinàstica s'estableix en canvi pels retrats: per emmarcar la Pietà trobem Gian Galeazzo (a dalt), Filippo Maria (esquerra) i el mateix Francesco Sforza.

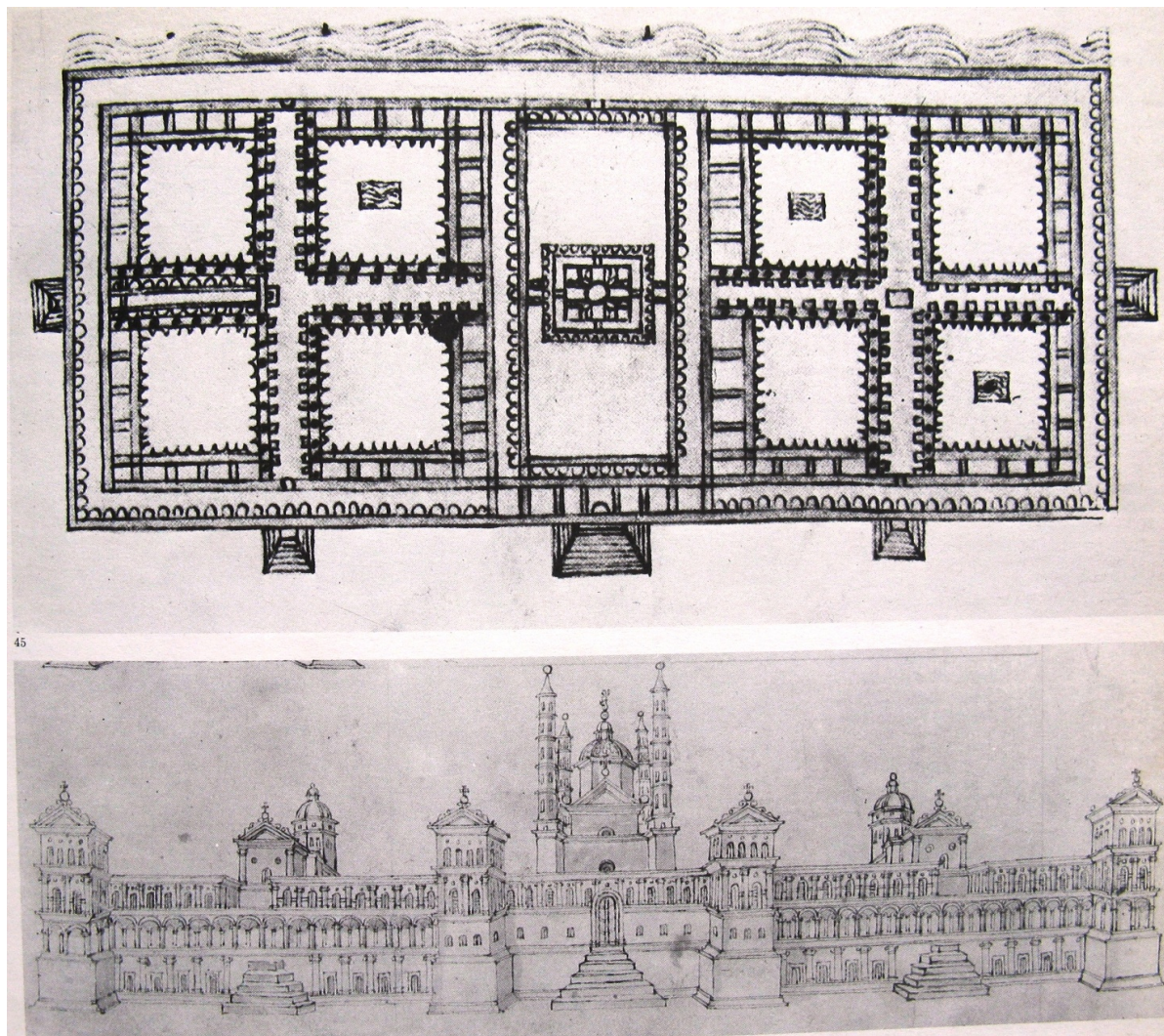
El diamant, fred, brillant i agut, es presta a si mateix com una al·lusió a les qualitats d'un polític o d'un líder. També el trobem en l'empresa de Cosme el Vell, fundador de les fortunes de la casa Medici, i en les banderes de Muzio Attendolo Sforza com una concessió amable del marquès de Ferrara per als serveis militars prestats. Assumint aquesta empresa, el Sforza certament no es va comprometre a continuar la política de Cabrino Fondulo, subtil i sagnant: probablement volia tranquil·litzar la ciutat sobre la legalitat del traspàs de poder, d'un propietari legítim a un altre.

La consolidació del poder polític de Sforza té lloc a través d'esdeveniments tempestuosos, ben representats per l'empresa amb "grans onades ascendents". En eterna agitació les Marques; a més, a la mort de Filippo Maria la República Ambrosiana d'Or havia sorgit a Milà, animada per l'esperança anacrònica de tornar a les llibertats municipals, ara que l'odiat llinatge dels tirans s'havia extingit. La captura de Milà té lloc amb un cop d'estat que el nou Senyor intentarà perdonar-se amb la construcció del grandios hospital per als pobres, més conegut com Ca' Granda. És significatiu que a la primera pedra de l'edifici es talli l'empresa de l'"Scopetta" amb el lema "Merito et tempore".

Taula 28 - La Scopetta. A l'esquerra, clipeo de S. Maria delle Grazie, a la dreta, capitell al pati de la Rocchetta.

El que havia passat era correcte, el passat havia de ser esborrat, una nova era estava a punt de començar en la qual la política expansionista dels Visconti s'hauria oposat a una política de pau. Així ho testifica el projecte de la Sforzinda, l'admirable ciutat ideal nascuda de la fervent imaginació de Filarete. El reconeixement legal del poder Sforza tindrà lloc el 1454 per les principals potències italianes reunides per estipular la pau de Lodi. No obstant això, cap reconeixement va arribar a Francesc de l'emperador, que hauria concedit el títol ducal només al seu fill Ludovico, i només perquè va ser forçat per necessitats urgents.

Taula 29 - El gran hospital de Sforzinda i l'ala filaretiana de la Ca' Granda.

Després de tant de navegar per mars procel·losi, finalment una mica de tranquil·litat: aquí, ajupit sota el pi, un veltro agafat per la mà divina. L'empresa també apareix a la llosa de la font del castell de Sforza, al portal del Banc dels Mèdici i a Cremona, a l'església de San Sigismondo, tant a la platea del cor com, alternant-se amb les "ones ascendents", a l'aixafament del duc en el bell retaule de Giulio Campi col·locat a l'altar major.

Taula 30 - El Veltro en un capitell del pati de la rocchetta i a la túnica de Francesco Sforza al retaule de S. Sigismondo a Cremona.

Instintivament l'empresa ens fa pensar en Bernabò Visconti i la seva passió pels gossos. Sembla que va criar cinc mil, guardat a l'anomenat Ca'd'i can, darrere del palau Visconti, confiat a la cura de rústics i familiars que eren castigats cada vegada que els gossos eren, en inspeccions periòdiques, massa carn o massa primos, i fins i tot privats dels seus béns en cas de mort dels animals. "Quietum nemo impune lacesset", ningú pertorbarà impunement la pau guanyada d'una manera tan laboriosa, amenaça el lema de l'acompanyament. La mà divina que sosté la corretja del veltro està disposada a justificar tot acte de defensa. Al retaule de Campi la mà divina va lligar la corretja al tronc de l'arbre: com que aquest retaule data de 1540, quan l'Sforza havia mort fa molt de temps, ens agrada pensar que el pintor volia destacar com ningú podia haver pertorbat la pau ara eterna del Senyor.

Placa 31 - L'església de S. Giovanni in Conca en un gravat de M.A. Dal Re. A la dreta encara hi ha dempeus la "Ca' d'i can", on Bernabò va criar els seus estimats gossos de caça.

A les antigues empreses Visconti, recuperades en bloc per tranquil·litzar els subjectes sobre la capacitat de bon govern i sobre la legitimitat del poder polític (la porta del claustre de San Sigismondo a Cremona és un veritable tractat) s'afegeixen, amb Francesco, dos d'inusuals: El Codony i els "Monticelli", també anomenats "Carxofes". El codony, ja aparegut entre les potes del lleó Sforza, havia de ser un homenatge amable a Cotignola, la ciutat original de tota la dinastia. El fruit és un bon presagi, en temps antics es donava als esposos i decorava el talami de noces amb l'esperança que l'amor durés fresc i llarg com la fragància del codony. "Fragrantia durat" també espera el lema Sforza, però les energies físiques i intel·lectuals del duc sabem que no van haver de durar gaire més.

Taula 32 - El Codony en un clipeo de S. Maria delle Grazie i a la font del Castello Sforzesco.

Fins i tot els "Monticelli" apel·len al temps. És una base amb tres monticles sobre els quals broren tres carxofes en flor, la semprevivi, com les anomena Bianca Maria en el privilegi donat a San Sigismondo, amb clara al·lusió a la nova dinastia i la seva capacitat de generació contínua. Els trobem brodats sobre la túnica verda de la duquessa al retaule dels Campi. "Mit Zeit", amb el temps -adverteix el lema- es podrà veure quins fruits donarà l'obra de Francesc i expressar un judici.

Taula 33 - Esquerra: al clipeo de S. Maria delle Grazie ha aparegut una "Carxofa" al casc del Galeato de Leone. També es pot veure la corona ducal, una mena de doble gas i l'escut deixat amb la Biscione i les àguiles imperials: una síntesi d'empreses familiars en l'apogeu del seu poder. A la dreta: el "Monticelli" a la "parlera" de la Piazza Mercanti.

[Anar al capítol VII >>>](#)
[<<< Tornar al capítol V](#)
[<<< Tornar a l'índex](#)

Última modificació: dimarts, 01 de febrer de 2011

adriano_1943@libero.it

Copyright © Storiadimilano, di Paolo Colussi e Mariagrazia Tolfo, 2002-2012. Tutti i diritti riservati. La copia o l'uso anche non commerciale del materiale presente nel sito è vietato senza preventiva autorizzazione scritta da parte degli autori